

УДК 338.439.5:664.7

INNOVATIONS AS A DIRECTION OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF GRAIN PRODUCTION

ІННОВАЦІЇ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА

Sulima N.N. / Суліма Н.М.

c.e.s., as prof. / к.е.н., доц.

ORCID:0000-0002-3852-7989

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

Kiev, Heroiv Oborony Street, 15, 03041

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины,

Киев, ул. Героев Обороны 15, 03041

Анотація. В роботі розглянуто динаміку рівня виробництва та економічної ефективності виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах, а також шляхи їх підвищення за рахунок інноваційного розвитку галузі.

Ключові слова: економічна ефективність виробництва зерна, шляхи підвищення економічної ефективності виробництва зерна, інновації, інноваційний розвиток.

Зернова галузь України, забезпечуючи стабільне постачання населення країни хлібом та хлібобулочними виробами, а також сировиною для промислової переробки та кормами для галузі тваринництва, у реаліях сучасності є одним із найефективніших стратегічних напрямів національної економіки. Саме тому інноваційна розвиток галузі зерновиробництва є важливою складовою продовольчої безпеки країни.

Аналізуючи посівні площі зернових культур за період 2010-2019 рр., можна сказати, що їх розмір коливався по роках і в 2019 році становив 15,3 млн. га, урожайність – 49,1 ц/га і валовий збір зерна – 75,1 млн. т (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка розвитку виробництва зерна (усі категорії господарств)

Показник	2010 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Зібрана площа, тис. га	14575,7	14640,9	14337,1	14560,3	14839,4	15318
Урожайність, ц/га	26,9	41,1	46,1	42,5	47,2	49,1
Валовий збір, млн. т.	39,3	60,1	66,1	61,9	70,0	75,1

Виробництво зерна за категоріями господарств наведено в таблиці 2.

Сільськогосподарські підприємства останнім часом збільшили обсяги виробництва зернової продукції. Їх питома вага у загальному виробництві зерна залишається високою і у 2019 р. становила 79,8 %.

Динаміка показників економічної ефективності виробництва зерна в Україні наведена в таблиці 3.

Собівартість 1 ц зерна в останні роки має тенденцію до зростання. Зокрема з 2015 р. до 2019 р. вона зросла у 1,7 рази, при цьому ціни за цей же період також мали тенденцію до зростання. У 2019 р. ціна реалізації становила 386,75 грн., а собівартість 1 ц зерна 345,93 грн., що обумовило рівень рентабельності 11,8 відсотка.

Таблиця 2

Виробництво зерна в Україні за категоріями господарств, тис. т

Показник	2010 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Усі категорії господарств у тому числі:	39270,9	60125,8	66088,0	61920,0	70056,5	75143,2
С.-г. підприємства	29779,3	46506,6	2022,2	47910,0	56096,2	59982,1
господарства населення	9491,6	13619,2	14065,8	14010	13960,3	15161,1
Питома вага с.-г. підприємств у виробництві зерна, %	75,8	77,3	78,7	77,4	80,1	79,8

Таблиця 3

Економічна ефективність виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах України

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Урожайність, ц/га	43,8	50,0	45,6	52,2	53,7
Собівартість 1 ц зерна, грн.	203,67	246,94	301,71	346,03	345,93
Ціна реалізації 1 ц, грн.	291,38	340,22	377,16	431,50	386,75
Прибуток на 1 ц зерна, грн.	87,71	93,28	75,45	85,47	40,82
Рівень рентабельності, %	43,1	37,8	25,0	24,7	11,8

Виробництво зерна в Україні являється досить рентабельною галуззю аграрного виробництва. Важливий вплив на формування рівня рентабельності здійснюють собівартість одного центнера зерна та реалізаційні ціни.

Істотне збільшення обсягів виробництва зерна та підвищення економічної ефективності зернового господарства є необхідною умовою забезпечення населення продуктами харчування, а також піднесення ефективності виробництва інших видів продукції сільського господарства та зміцнення фінансового стану підприємств.

Шляхи підвищення ефективності виробництва зерна, які забезпечують подальше збільшення обсягів виробництва продукції і зменшення витрат на одиницю продукції, передбачають комплекс таких основних заходів: поліпшення використання землі, підвищення її родючості; впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва; поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва на основі міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції; раціональне використання виробничих фондів і трудових ресурсів; впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустріальних методів виробництва; підвищення якості і збереження виробленої продукції; широке використання прогресивних форм організації виробництва і оплати праці; розвиток сільськогосподарського виробництва на основі різноманітних форм власності і видів господарювання і створення для них рівних економічних умов, необхідних для самостійної та ініціативної роботи.

Нині однією з важливіших передумов підвищення ефективності виробництва зернових культур є інноваційний розвиток галузі.

Враховуючи зарубіжний та вітчизняний досвід, можна виділити декілька основних пріоритетних напрямів інноваційного розвитку зернового господарства: використання нових сортів, які забезпечать підвищення продуктивності та якості зерна; впровадження інноваційних (енергозберігаючих та інтенсивних) технологій виробництва зерна; удосконалення структури посівних площ в господарствах.

Важливою складовою інноваційного процесу в аграрному секторі є виведення та впровадження у виробництво нових сортів зернових культур, які були б високоврожайними, адаптованими до вирощування в окремих кліматичних зонах та стійкими до шкідників і хвороб. Доведено, що в разі використання високоякісного насіння кращого нового сорту – це додатково 8–10 ц зерна з одного гектара за однакових технологічних витрат. У подальшій інтенсифікації рослинництва роль нових сортів та гібридів, дедалі зростатиме, бо селекційна новинка – це найефективніший та економічно найвигідніший шлях [1].

Тому правильний вибір сорту в поєднанні з технологією є визначальним чинником зростання врожайності. Вітчизняна наука має достатньо виведених високоврожайних сортів для різних природно-кліматичних зон. Відпрацьована і технологічна складова з врахуванням світового досвіду.

Але останніми роками у технологіях виробництва сільськогосподарської продукції відбуваються кардинальні зміни. Інноваційна концепція розвитку агротехнологій полягає у зниженні енерго- та ресурсомісткості технологічних операцій, біологізації землеробства, оптимізації термінів виконання передбаченого комплексу операцій, забезпеченні екологічності виробництва. Важливе значення для підвищення ефективності зернового виробництва є технології, які концентрують новітні досягнення науки і техніки та дають можливість реалізувати потенційну продуктивність сортів відповідно до ґрунтових особливостей і погодних умов і забезпечать одержання високих урожаїв. Нині у світовому землеробстві розробляють, вивчають і впроваджують кілька технологій землеробства – інтенсивну, біологічну (органічну) та прямої сівби (No-till) [2].

Проте, враховуючи вплив кризових явищ на економіку країни, важливого значення набуває впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, адаптованих до місцевих природних умов на основі визначених пріоритетів та інноваційних рішень, які разом із відносно високою врожайністю могли б забезпечувати економічне використання матеріальних ресурсів і були екологічно безпечними для навколишнього природного середовища. Використання ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових є основою інноваційного розвитку галузі, а саме: економія ресурсів, підвищення урожайності культур, поліпшення якості продукції, підвищення родючості ґрунтів, зниження залежності врожаю від погодних умов [2].

Не менш важливими є також показники структури посівних площ сільськогосподарських культур. Структура виробництва складається під дією

різноманітних чинників загальнонаціонального та регіонального характеру. Основними серед них є динаміка попиту на продукцію сільського господарства, розміри державної фінансової підтримки виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, управлінський та фаховий досвід власників і керівників сільськогосподарських підприємств.

Враховуючи вище зазначені умови та рекомендації спеціалістів науково-дослідного інституту землеробства посівні площі зернових культур мають становити близько 16 млн. га, у тому числі озимої пшениці — не менше 6,0 млн. га, озимого ячменю – 1,2 млн. га, озимого жита – 0,3 млн. га, кукурудзи – 4,0 млн. га, ярого ячменю – 2,2 млн. га. Площі посіву проса і сорго – 0,5 млн. га, гречки – 0,3 млн. га [3].

Отже, інноваційний розвиток галузі зерновиробництва має передбачати широке використання сучасних технологій, які безпосередньо впливають на підвищення урожайності зернових культур і зменшення затрат виробництва.

Литература:

1. Без'пята І.В., Попель Я.В., Приймачук В.О. Зерновиробництво України – інноваційний розвиток. «Молодий вчений» • № 2 (29), 2016 р.
2. Танчик С. П. Основні напрями розвитку землеробства в Україні / С. П. Танчик // Пропозиція. – 2008. – № 10. – С. 51-56
3. Ткачук В.І. Інновації як фактор підвищення ефективності виробництва зерна. Електронний журнал «Ефективна економіка» № 2, 2014.

Abstract. Innovative development of the grain industry is an important component of food security.

Analyzing the sown areas of grain crops for the period 2010-2019, we can say that their size fluctuated over the years and in 2019 amounted to 15.3 million hectares, yield - 49.1 kg / ha and gross grain harvest - 75.1 million tons.

Agricultural enterprises have recently increased grain production. Their share in total grain production remains high and in 2019 amounted to 79.8%.

The cost of 1 quintal of grain in recent years has tended to increase. In particular, from 2015 to 2019, it increased 1.7 times, while prices for the same period also tended to increase. In 2019, the selling price was UAH 386.75, and the cost of 1 quintal of grain was UAH 345.93, which determined the level of profitability of 11.8 percent.

Today, one of the most important prerequisites for improving the efficiency of grain production is the innovative development of the industry.

Taking into account foreign and domestic experience, we can identify several main priority areas of innovative development of grain farming: the use of new varieties that will improve productivity and quality of grain; introduction of innovative (energy-saving and intensive) grain production technologies; improving the structure of sown areas in farms.

Key words: economic efficiency of grain production, ways to increase the economic efficiency of grain production, innovation, innovative development.

Стаття відправлена: 14.11.2021 р.

© Суліма Н.М.